

Конференції

Микола БАЛАГУТРАК

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ДІАСПОРІ

24—26 вересня 2015 р. в Поморській Академії, що в місті Слупську (Республіка Польща) відбулася Міжнародна наукова конференція «Лемки, бойки, гуцули, русини — історія, сучасність, матеріальна та духовна культура», присвячена 70-й річниці виселення українців з Польщі до УРСР 1944—1946 років. Уже вп'яте цей науковий захід відбувається на теренах проживання української діаспори (і жодного разу в Україні), і є продовженням низки попередніх конференцій, які висвітлюють складні процеси функціонування етнографічних груп українців на своїх етнічних теренах і в діаспорі ХХ—ХХІ ст.: «Лемки, бойки, гуцули, русини — минуле, теперішнє та майбутнє» (Зелена Гура, 2007), «Лемки, бойки, гуцули, русини — історія, сучасність, матеріальна та духовна культура» (Зелена Гура, 2009; Слупськ, 2011; Свидник, 2013).

Так склалося, що конференція в місті Слупську відбувалася паралельно з не менш важливою Міжнародною науковою конференцією в Україні (Львів) «Польська та українська етнологія сьогодні. Традиції та перспективи» (24—27 вересня, Львів, Інститут народознавства НАН України), однак, все ж, найбільшу кількість учасників конференції в Слупську, її ядро склали 13 вчених з Інституту народознавства НАН України. Відстань зі Львова до Слупська становить майже 1000 км, яку **власним коштом** подолали львівські вчені за 16 годин.

Основна тематика конференції в Слупську була пов'язана, насамперед, з актуалізацією і новітнім осмисленням процесів депортації українців на теренах Польщі впродовж 1944—1946 років, проблем національної ідентифікації та самоусвідомлення на теренах Східної Європи і сучасних мілітарних подій в Україні тощо. Окрім того, це — традиційна наукова конференція, яка проводиться кожні два роки (починаючи з 2007 р.) у Польщі або Словаччині.

У 2015 р. Інститут народознавства НАН України виступав одним із спів організаторів конференції разом із польськими — Інститутом історії та політології Поморської академії (м. Слупськ, Польща) у співпраці з Інститутом політології Зеленогурського університету (м. Зелена Гура, Польща), Українським історичним товариством в Польщі, Кафедрою історії політично-юридичних доктрин та історії права Зеленогурського університету, Відділом русиністики філософського фа-

культету в Новому Саді (Сербія), Факультетом історії Ужгородського національного університету (Україна), кафедрою історії філософського факультету університету імені Матея Бела в Банській Бистриці (Словаччина), а також Музеєм української культури в Свиднику (Словаччина).

Основу організаційного комітету конференції склали: професор Поморської академії, керівник відділу Східних студій Поморської академії, доктор габілітований Роман Дрозд; секретар — доктор габілітований Роберт Кушнеж; секретар — доктор Аркадіуш Слабіг; магістр-інженер Катерина Мудрик-Прашчак.

До складу наукового комітету конференції входили: доктор габілітований, проф. Поморської академії Тадеуш Сухарський — проректор з наукових питань Поморської академії; проф. Міхал Шмігель (Університет імені Матея Бела в Банській Бистриці); проф. Маріан Гайдош (Словацька Академія Наук); доктор габілітований Стефан Дудра, проф. Зеленогурського університету (Інститут політології); доктор габілітований Богдан Гальчак, проф. Зеленогурського університету (кафедра історії політично-юридичних доктрин та історії права Зеленогурського університету); Українське історичне товариство в Польщі; доктор габілітований Зенон Романов, проф. Поморської академії (директор Інституту історії та політології Поморської академії); доктор історичних наук, проф. Ярослав Тарас (відділ етнології сучасності Інституту народознавства НАН України, Львів); проф. Янко Рамач (Відділ русиністики філософського факультету в Новому Саді, Сербія); доктор Пйотр Похили (Інститут політології Зеленогурського університету, Польща).

Зважаючи на тенденційність поглядів і підходів, а також на наявність особливої ідеологічної складової у вивченні національних меншин діаспори низкою європейських учених, присутність науковців з Інституту народознавства НАН України була виправдана з декількох причин:

По-перше, щоб у своїх доповідях, виходячи з власного наукового досвіду та під час наукових дискусій, спростувати так звану «новітню потребу всебічного наукового вивчення генезису, історії, культури і мови начебто цілком самостійного русинського етносу» на «цілком свіжі переконання» багатьох східноєвропейських вчених;

Учасники міжнародної наукової конференції. Перед головним входом до Поморської Академії (м. Слупськ, Польща). 24 вересня 2015 р.

На пленарному засіданні під час міжнародної наукової конференції. Конференц-зал Поморської Академії (м. Слупськ, Польща). 24 вересня 2015 р.

Під час дискусії на пленарному засіданні міжнародної наукової конференції відомий українціст і суспільно-громадський діяч серед українців Словаччини, доктор історичних наук, іноземний член НАН України Микола Мушинка. Конференц-зал Поморської Академії (м. Слупськ, Польща) 24 вересня 2015 р.

Міжнародна наукова конференція в Поморській Академії (м. Слупськ, Польща). Учасники підсекції «Ідентичність». Справа модератор проф. Анжей Ксеніч. 24 вересня 2015 р.

Міжнародна наукова конференція в Поморській Академії (м. Слупськ, Польща). Учасники секції «Культура матеріальна і духовна». Справа у другому ряді модератор проф. Ярослав Тарас. 24 вересня 2015 р.

По-друге, нейтралізувати, уже по-новому, інспіроване кремлівськими спецслужбами дуже шкідливе для новачасного українського націєтворення і консолідації українців в діаспорі так зване «русинське питання»;

По-третє, об'єктивувати почасти помилкові і ситуативні судження іноземних вчених і дослідників з української діаспори щодо сучасних процесів консолідації в Україні та низького рівня національної самосвідомості, зокрема повсякденної мовнокультурної ідентичності українців та їх щоденних практик у важливих центрах України, де, з огляду на події на Донбасі, досі домінує російське мовлення і мислення.

Інтердисциплінарний характер конференції передбачав робочими мовами — українську, польську та словацьку. Мета конференції — презентація історії, культури та сучасна проблема функціонування регіональних груп, які проживають на українсько-польсько-угорському пограниччі: лемків, бойків, гуцулів і так званих русинів (а радше читай — українців, що проживають в північно-східній Словаччині та на Закарпатті).

У Міжнародна наукова конференція була присвячена не лише певним етнографічним групам українців — лемкам, бойкам, гуцулам і так званим русинам як окремішньому народові, але й значно розширила свою тематику. У ній взяли участь дослідники, які цікавляться етносоціальною та історичною тематикою українських етнографічних та інших етнічних груп, що походять не лише з низьких Бескидів (Бескид), а й Перемиського Підгір'я, Любінщини та Підляшшя, мешкають на етнічній території чи в діаспорі (на території інших держав і континентів), питанням їх етнічної ідентичності та самосвідомості.

На пленарному засіданні були виголошені доповіді, присвячені 70-й річниці виселення українців з Польщі: проф. Ян Пісуліпські «Переселення поляків з УРСР і українців з Польщі до УРСР в роках 1944—1946»; професори Богдан Гальчак та Міхал Шмігель — про виселення українців з Польщі до УРСР в роках 1944—1946; проф. Тадеуш Сухарські «Ти не хотів виїхати з Поділля, він теж не хотів зі своїх Бескид. Про проблему депортації в польській прозі». Ці доповіді викликали жваву дискусію і ще раз підтвердили, що в тих наукових дослідженнях, де переважає ідеологічна складова, дійсна наукова аргументація декларованої проблеми опиняється на маргінесі.

Трагічні процеси депортації українців з їх етнічної території 1944—1947 рр. одержали комплексне наукове бачення у доповіді проф. Богдана Гальчака (модератор секції) «Виселення з Лемківщини в роках 1944—1947» та доц. Оксани Шеремети про надзвичайно важливі «Історичні паралелі: порівняльний аналіз депортації українців з Польщі у 1944—1946 рр. та кримських татар у 1944 році».

Темі виселення українців у ХХ і на початку ХХІ ст. присвячені доповіді: Велімір Паплацко «Вуковар — примусове виселення русинів-українців

1991 року»; Наталія Кляшторна «Чому знову ми? Нащадки виселених з Польщі бойків і лемків на окупованих територіях Донецької та Луганської областей упродовж 2014—2015 рр.». Низка доповідей була присвячена відомим персоналіям: єпископу Діонісію Няраді, взаємостосункам митрополита Андрея Шептицького і українців Югославії/Сербії, публіцистиці Ваня Гунянки.

На конференції функціонувала досить чисельна секція «Культура матеріальна і духовна», модератором якої був проф. Інституту народознавства НАН України Ярослав Тарас. На ній було заслухано 13 доповідей, присвячених пісенному фольклору Лемківщини та Західної Бойківщини (Орися Голубець), міфологізації історії лемків у праці І. Лемкіна «Історія Лемківщини» (Міхал Урбан). Низка доповідей львівських вчених стосувалася народного мистецтва гуцулів, бойків — Романа Мотиль, Олег Болюк, Оксана Шпак, Тетяна Куцир, Дзвенислава Загайська, Олена Козакевич, Олена Федорчук, Ярослав Тарас.

На другій секції, яку модерував Йозеф Вархол, дві важливі доповіді охоплювали питання дослідження обрядового хліба в українців, зокрема: Йозеф Вархол «Хліб у звичаях та обрядах русинів-українців Словаччини»; Людмила Герус «Обрядовий хліб бойків кінця XIX — початку XXI ст.: типи, особливості пластичного вирішення, функції».

У заключній підсекції «Ідентичність» Міжнародної наукової конференції у Слупську, метою якої було висвітлення складних сучасних процесів етнічної і національної ідентифікації та самосвідомості у низки східноєвропейських народів, модератором був проф. Зеленогурського університету Анжей Ксеніч. Практично кожний виступ 8-ми учасників супроводжувався запитаннями та подальшими гострими дискусіями щодо світоглядних основ формування культури українського етносу-нації: Тетяна Файник «Традиційно-народний погляд на житло як зосередження світоглядно-духовних та утилітарно-практичних передумов життєдіяльності людини»; щодо релігійного аспекту формування основ національної самосвідомості українців в сучасних умовах: Микола Балагутрак «Релігійна самосвідомість українців Покуття в контексті сучасних ідентифікаційних процесів в Україні»; про інспіроване ззовні на теренах українського Закарпаття, а також Словаччини, Сер-

Під час огляду м. Слупська (Польща). Львівські учасники конференції. 24 вересня 2015 р.

Під час екскурсії львівські та словацькі учасники конференції у прибалтійському місті Устка (Польща). 25 вересня 2015 р.

На Балтійському узбережжі. Під час екскурсії львівські вчені у м. Устка (Польща). 25 вересня 2015 р.

бії, Польщі, Молдови питання окремішньої життєдіяльності так званого русинського етносу, його псевдонаукове, але системне вивчення в ділянці історії, культури і мови: Александер Мудри «Назви продуктів з коноплі в мові русинів Воєводини» — Сербія, Новий Сад.

Про ідеологічно-маніпулятивне, ненаукове походження та функціонування русинського етносу стверджувала у своєму виступі Голова Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань Софія Федина «Маніпулятивні аспекти «русинського питання». Активно спростовували так званий феномен «карпаторусинства» в подальшій широкій науковій дискусії з цього питання старший науковий співробітник Інституту народознавства НАН України Микола Балагутрак та проф. Зеленогурського

університету Анжей Ксеніч (зробив змістовну доповідь про українську тотожність польської поезії Івана Гарасимовича).

Звичайно, що не всі заявлені учасники конференції змогли прибути до Слупська. Проте присутня більшість вчених змогла переконатись, що саме такий міжкультурний, міждисциплінарний науковий діалог і дискусії в гуманітарній царині, пошуки відповідей на сучасні актуальні питання, які стосуються найширшого кола життєдіяльності націй в умовах теперішніх глобалізованих реалій, стрімкої маргіналізації етнічних і національних середовищ, нівелювання світоглядних і духовних цінностей — це ті основні наукові спрямування, які потребують чималих зусиль вчених-дослідників з Польщі, Чехії, Словаччини, Сербії, Болгарії, України.